

Завод за јавно здравље – Шабач

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабач

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

КВАЛИТЕТ ВАЗДУХА

НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ШАПЦА

У 2023. ГОДИНИ

(годишњи извештај)

ШАБАЦ
ЈАНУАР, 2024. ГОДИНЕ

Веқ чувара здравља 1921-2021

Завод за јавно здравље – Шабач

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабач

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

СТРУЧНА ОБРАДА:

Др сц.мед. Игор Драгичевић, спец.хигијене
Помоћник директора за послове хигијене и хумане екологије

СТРУЧНИ САРАДНИЦИ:

Светлана Инђић, дипл.хемичар, спец.токсиколошке хемије
Душица Мијаиловић, дипл.инж.технологије, спец.хемијских наука

ВД директора
МСц др Бранко М. Вујковић

Веқ чувара здравља 1921-2021

САДРЖАЈ

1. УВОД	4
2. МЕРНА МЕСТА	5
3. САКУПЉАЊЕ И АНАЛИЗА УЗОРАКА	6
3.1. МЕРЕЊЕ КОНЦЕНТРАЦИЈЕ СУМПОР-ДИОКСИДА И ЧАЊИ	6
3.1.1. Сакупљање узорака	7
3.1.2. Анализа узорака сумпор-диоксида	7
3.1.3. Анализа узорака чађи	7
3.2. МЕРЕЊЕ КОНЦЕНТРАЦИЈЕ АЗОТ-ДИОКСИДА	7
3.2.1. Сакупљање узорака азот-диоксида	8
3.2.2. Анализа узорака азот-диоксида	8
3.3. МЕРЕЊЕ КОЛИЧИНЕ УКУПНИХ ТАЛОЖНИХ МАТЕРИЈА И МЕТАЛА У УТМ	8
3.3.1. Сакупљање узорака укупних таложних материја	8
3.3.2. Анализа узорака укупних таложних материја и тешких метала	8
3.4. МЕРЕЊЕ КОНЦЕНТРАЦИЈЕ СУСПЕНДОВАНИХ ЧЕСТИЦА (PM 10, PM 2.5)	9
3.4.1. Сакупљање узорака	9
3.4.2. Гравиметријско одређивање PM10, PM2.5	9
4. ГРАНИЧНЕ И ТОЛЕРАНТНЕ ВРЕДНОСТИ	9
5. РЕЗУЛТАТИ ИСПИТИВАЊА	10
6. ЗАКЉУЧАК	16
7. ПРЕДЛОГ МЕРА	17

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабац

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

1. УВОД

Овај извештај је сачињен на основу Уговора о пружању услуга мониторинга квалитета ваздуха и обавеза у вршењу послова контроле квалитета ваздуха и праћењу утицаја загађеног ваздуха на здравље људи и животну средину на територији Општине Шабац, у току 2023. године, број 404-21-154/23-03 од 11.04.2023. године, склопљеног између Завода за јавно здравље Шабац и Градске управе града Шапца.

У току 2023. године, Завод за јавно здравље Шабац је вршио контролу квалитета ваздуха на четири мерна места:

1. Касарна, улица Поцерска 2, анализирани су параметри: сумпор-диоксид, азот-диоксид, чађ,
2. Завод за јавно здравље Шабац, Јована Цвијића 1, анализирани су параметри: суспендоване честице PM 10 и PM 2.5,
3. Аутобуска станица, улица Војводе Јанка Стојићевића 2, анализирани су параметри: флуороводоник, азот-диоксид, чађ, амонијак, укупне таложне материје (са анализом тешких метала),
4. Бенска бара, улица Краља Петра Првог 1, анализирани су параметри: флуороводоник, азот-диоксид, чађ, амонијак, укупне таложне материје (са анализом тешких метала).

Поред уговором предвиђених мерних места, у складу са Планом унапређења мониторинга

квалитета ваздуха у току 2023. године уведена су нова мерна места и нови параметри.

Градски завод за јавно здравље Београд је вршио контролу квалитета ваздуха на мерном месту Геронтолошки центар Шабац-Јеленча, Мишраских јунака бб. Анализирани су параметри: суспендоване честице PM 10, анализа тешких метала (Pb,As,Cd,Ni) и бензо(а)пирена у суспендованом честицама PM 10. Од 01.08.2023. мерења на поменутом мерном месту наставља Завод за јавно здравље Шабац. Као резултат унапређеног мониторинга на мерном месту у Бенској Бари (Топлана) и на мерном месту Чавић су постављени секвенцијални узоркивачи који омогућавају свакодневно мерење PM 10 честица. На мерном месту Ватрогасни дом, постављена је аутоматска мерна станица са израчунавањем Индекса квалитета ваздуха.

Сви сакупљени и анализирани узорци сумпор-диоксида, флуороводоника, амонијака, чађи, азот-диоксида, PM10, PM2.5, укупних таложних материја и тешких метала у укупним таложним материјама за 2023. годину, статистички су обрађени и приказани у складу са: Законом о заштити ваздуха (Сл.гл. РС бр. 36/2009.), Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Сл.гл. РС бр. 11/2010.), Уредбом о изменама и допунама Уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Сл.гл.РС бр. 75/2010.) и Уредбом о изменама и допунама Уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Сл.гл. РС бр. 63/2013.).

Закон о заштити ваздуха има за циљ очување здравља људи, биљног и животињског света, културна и материјална добра, постизање најбољег могућег квалитета ваздуха, спречавање промене климе и успостављање и одржавање целокупног састава управљања квалитетом ваздуха на територији Републике Србије. С' обзиром да је економски раст један од основних узрока деградације околине, новом се политиком одрживог развоја жели ускладити економски развој човечанства са природом.

За управљање квалитетом ваздуха на неком подручју потребно је стално пратити концентрације загађујућих материја карактеристичних за изворе загађења ваздуха тог подручја и упоређивати измерене концентрације са вредностима које служе за оцену квалитета ваздуха. Циљ оцене квалитета ваздуха је добијање информације потребне за процену изложености становништва загађењу ваздуха и његовог утицаја на здравље, поготово у вулнерабилној популацији. Здравствени ефекти су у директној вези и са врстом загађења, концентрацијом загађујућих материја, учесталости изложености и штетности загађујућих материја.

Организација мерне мреже за праћење загађења ваздуха на неком подручју динамички је процес који се мења, усклађује и унапређује у зависности од нових научних сазнања из те области.

2. МЕРНА МЕСТА

У току 2023. године квалитет ваздуха у Шапцу је праћен на седам мерних места. Тип мерног места, параметри који се прате, адреса и положај у граду су приказани табеларно.

Табела 1: Мерна места на подручју Града Шапца

Насеље-Град	Адреса мерног места	Тип мерног места	Параметри праћења квалитета ваздуха
Шабац	Касарна Поцерска 2	приградски	сумпор-диоксид, азот-диоксид, чађ,
Шабац	Завод за јавно здравље Шабац Јована Цвијића 1	урбани	суспендоване честице PM10, PM2.5
Шабац	Чавић, Месна заједница Јевремова Николе Пашића 10	урбани	суспендоване честице PM10
Шабац	Аутобуска станица Војводе Јанка Стојићевића 2	индустриски	флуороводоник, азот-диоксид, чађ, амонијак, укупне таложне материје (са анализом тешких метала:олово, кадмијум, цинк)
Шабац	Бенска бара Краља Петра Првог 1	урбани	флуороводоник, азот-диоксид, чађ, амонијак, укупне таложне материје(са анализом тешких метала:олово, кадмијум, цинк), PM10
Шабац	Ватрогасни дом Поп Лукина 52	урбани	суспендоване честице PM10, PM2.5, амонијак, сумпор-диоксид, азот-диоксид, азотни оксиди, озон, угљен моноксид, ВТЕХ (бензен, толуен, етилбензен, ксилол)
Шабац- Јеленча	Геронтолошки центар Мишарских јунака бб	приградски	суспендоване честице PM10, анализа тешких метала (Pb,As,Cd,Ni) и бензо(а)пирена у суспендованом честицама PM10.

Мерно место Аутобуска станица се налази недалеко од индустријске зоне, поред саобраћајнице, удаљено око 1.5 km од центра града. Највеће загађење потиче од индивидуалних ложишта, саобраћаја и индустријске зоне.

Мерно место Бенска бара се налази у урбаном делу града, поред саобраћајнице, удаљено око 200 м од центра града. Место се налази у зони колективног становања, без индивидуалних ложишта. Највеће загађење потиче од издувних гасова моторних возила и индустријске зоне.

Мерно место Касарна, улица Поцерска се налази у приградској зони поред саобраћајнице, удаљено око 1.8 km од центра града. Највеће загађење потиче од индивидуалних ложишта и саобраћаја.

Мерно место Завод за јавно здравље Шабач се налази у урбаном делу града, поред саобраћајнице, удаљено око 500 m од центра града. Највеће загађење потиче од саобраћаја и индивидуалних ложишта.

Мерно место Ватрогасни дом налази се налази у урбаном делу града, поред саобраћајнице, удаљено око 700 m од центра града. Највеће загађење потиче од индустрије, саобраћаја и индивидуалних ложишта. На овом мерном месту се налази аутоматска мерна станица, за мерења квалитета ваздуха. Рад аутоматске мерне станице је започео 01.08.2023. године.

Мерно место Геронтолошки центар Шабач се налази у приградској зони 200 метара од магистралне саобраћајнице и краја индустријске зоне у зони становања. Највеће загађење од индивидуалних ложишта, саобраћаја и индустријске зоне.

Детаљни извештај са мерног места Геронтолошки центар Шабач доставља Градски завод за јавно здравље Београд, а од 01.08.2023. извештај доставља Завод за јавно здравље Шабач.

3. САКУПЉАЊЕ И АНАЛИЗА УЗОРАКА

3.1. Мерење концентрације сумпор-диоксида и чађи

У испитивања општег загађења атмосфере спада свакодневно одређивање дневне концентрације сумпор – диоксида и чађи. Сумпор диоксид и чађ јављају се као последица сагоревања горива. Сумпордиоксид је обавезан састојак загађеног ваздуха урбаних средина. У ваздуху може да се нађе као безбојан, загушљив гас, који је 2,5 пута тежи од ваздуха или растворен у воденим капљицама. У условима повећане влажности ваздуха оксидише и делимично прелази у сумпорасти или сумпорну киселину. Ствара се у атмосфери па у облику киселе кише пада на земљу.

Концентрација сумпор-диоксида у атмосфери зависи од емисионих концентрација (врсте горива, типа ложишта, висина емитера) и метеоролошких фактора (температуре, ваздушних кретања, влажности, атмосферског притиска) итд.

У зависности од концентрације, сумпор-диоксид изазива низ клиничких симптома и знакова, почев од надражаја доступних слузница, па до тежег степена оштећења. Својим присуством изазива надражај слузница очију, носа и уста, кашаљ и гушење, а у већим концентрацијама може да оштети чуло мириса, глеђ зуба, да изазове запаљењске процесе на слузници желуца, промене у крвној слици итд.

Сумпор-диоксид у концентрацијама које се могу наћи у животној средини, заједно са чађи, ниском температуром и високом влажношћу, нарочито штетно делује на дисајне

органе особа са акутним и хроничним респираторним обољењима а такође доводи до повећане фреквенце респираторних обољења код деце. Осим своје токсичности, сумпор диоксид делује и на животну средину и материјална добра те заслужује пажњу да се о њему поведе активна брига у циљу свођења у толерантне границе.

Све процесе сагоревања горива прати и појава дима који зависно од ефикасности сагоревања може садржати мање или више чврстих честица. Црни дим је индикатор непотпуног сагоревања и неекономичног трошења горива. Чађ чине веома fine, мале честице чија се величина креће око 5 микрона и које у облику аеросола остају у ваздуху. Оне најфиније се понашају као гас, па лако продиру у доње дисајне путеве. Како ће дејство бити на органе за дисање зависи од брзине и дубине дисања, као и од рефлекса кашља и кијања. Честице које се задрже у горњим деловима респираторних органа, елиминишу се кашљем и кијањем, док оне које доспеју у доње делове дисајних органа се затим лимфним путем транспортују до лимфних жлезда.

Честице чађи механички надражују слузницу дисајних органа и при продуженој изложености доводе до бујања везивног ткива и развијања фиброзе плућа. Сем тога на честицама чађи могу се накупљати бактерије и отровни гасови те се тако штетно дејство повећава. Чађ у себи садржи велики број како по количини тако и по саставу, органских једињења типа полицикличних ароматичних једињења која су потенцијално канцерогени чиниоци.

3.1.1 Сакупљање узорка

Узорковање ваздуха за испитивање сумпор-диоксида се врши апаратима за узорковање код којих се пумпом увлачи ваздух у стаклене испиралице гаса. Испиралице се пуне са 40 cm³ апсорпционог раствора. При високим дневним температурама повећа се запремина апсорпционог раствора. Испитивани ваздух се аспирира брзином 0.5 l/min. На истом уређају сакупљају се и честице чађи на филтер папиру Watman No1, стандардног пречника, стварајући тамну мрљу.

3.1.2. Анализа узорка сумпор диоксида

Метода се заснива на спектрофотометријском одређивању са тетра-хлор-меркуратом и парарозанилином. Раствор тетра-хлор-меркурата апсорбује сумпор-диоксид из узорка ваздуха при чему се ствара комплекс ди-хлор-сулфит-меркурат. Додатком формалдехида и киселог раствора парарозанилина настаје парарозанилин-метил-сулфонска киселина љубичасте боје. Јачина боје сразмерна је концентрацији сумпор-диоксида. Апсорбанција раствора узорка се одређује на спектрофотометру на 548 nm.

3.1.3. Анализа узорка чађи

Принцип методе за одређивање концентрације чађи у атмосфери састоји се у мерењу рефлексије филтер папира Watman No1, због исталожене чађи из пропуштеног узорка ваздуха и читавање одговарајуће тежинске концентрације ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) из одговарајуће табеле. Сондом рефлектометра се мери оптичка густина на основу које се израчунава тежинска концентрација чађи.

3.2. Мерење концентрације азот-диоксида

Азотни оксиди настају код сагоревања на високим температурама од азота и кисеоника из ваздуха или у току разних индустријских процеса (производња азотне киселине, целулозе, најлона, вештачких ђубрива...). Постоји 6 азотних оксида али су сви нестабилни и оксидују до азот диоксида који се најчешће среће у ваздуху. У комуналној средини, највећи извор азотних оксида су издувни гасови код мотора са унутрашњим сагоревањем.

Азотни оксиди имају изражено иритативно деловање на слузокожу дисајних путева. Неки азотни оксиди се у плућима претварају у нитрозоамине који имају канцерогено дејство. Такође штетно делују и на вегетацију, а због своје жутосмеђе боје смањују видљивост у насељу. Концентрације азотних оксида у градовима показују директну повезаност са фреквенцијом возила и атмосферским приликама у улицама и насељима.

3.2.1 Сакупљање узорка азот-диоксида

Узорковање ваздуха за испитивање азот-диоксида се врши апаратима за узорковање код којих се пумпом увлачи ваздух у стаклене испиранице за гас. Испиранице се пуне са 50 cm³ апсорпционог раствора. При високим дневним температурама повећа се запремина апсорпционог раствора. Испитивани ваздух се аспирира брзином 0.5 L/min.

3.2.2. Анализа узорка азотних оксида

Коришћена је модификована Грис-Салцманова метода (SRPS ISO 6768). Метода се примењује за одређивање масене концентрације азот-диоксида у ваздуху амбијента и времену узимања узорка од 24^h. Азот-диоксид присутан у узорку ваздуха апсорбује се проласком кроз реагенс азо-боје у утврђеном периоду, протоком 0.5 l/min што доводи до појаве ружичасте боје у року од 15 мин. Одређивање апсорбанције узорка врши се на таласној дужини од 540 nm коришћењем одговарајућег спектрофотометра. Одговарајућа масена концентрација азот-диоксида одређује се из калибрационе криве апсорбанције у односу на концентрацију која се добија помоћу раствора натријум-нитрита познатих концентрација.

3.3. Мерење концентрације укупних таложних материја и концентрације тешких метала у укупним таложним материјама

Таложне материје су све оне материје у чврстом, течном и гасовитом стању које нису саставни део атмосфере, а таложне се гравитацијом или испирањем с падавинама из атмосфере на земљу.

У таложним материјама преовлађују крупне честице, углавном веће од 20 до 40 μm. Оне су мера видљивог загађења околине (прашина која се таложни на аутомобиле, прозоре, рубље које се суши и биљке на којима се могу зачепити стеме и отежати њихово дисање). У присуству влаге честице се могу отопити и ући у биљку. Према томе, таложне материје нарушавају квалитет околине и као такве посредно неповољно делују на човека, али су прекрупне да би могле удисањем ући у организам човека.

3.3.1 Сакупљање узорака укупних таложних материја

Таложне материје се сакупљају у отворене посуде 30 дана, уређајем по Бергерхофу. Он се састоји од једног постоља висине 1,5 m на чијем врху се налази посуда запремине 1 литар.

3.3.2 Анализа узорака укупних таложних материја и тешких метала

Анализа укупних таложних материја се ради акредитованим методама. Количина седимента је изражена у $\text{mg}/\text{m}^2/24 \text{ h}$.

У узорцима укупних таложних материја одређује се садржај тешких метала: кадмијума, олова и цинка, методом атомске апсорпционе спектрометрије након киселе дигестије.

3.3. Мерење концентрације суспендованих честица

3.4.1. Сакупљање узорака

Узорковање суспендованих честица се врши на узоркивачу SVEN LECKEL, провлачећи ваздух протоком $2.3 \text{ m}^3/\text{h}$, на стакленим филтрима током 24 сата.

3.4.2. Гравиметријско одређивање PM10, PM2.5

Након кондиционирања стаклених филтер папира са апсорбованим честицама PM10 и PM 2.5, гравиметријски се одређује садржај честица акредитованим методама у складу са важећим стандардом SRPS EN 12341:2015.

4. ГРАНИЧНЕ И ТОЛЕРАНТНЕ ВРЕДНОСТИ

На основу члана 9. став 3. и члана 18. став 1 Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 36/09) Влада је донела Уредбу за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха и Уредбу о изменама и допунама уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха и у њима дефинисала појмове: **Гранична вредност (ГВ)** и **Толерантна вредност (ТВ)**.

Гранична вредност (ГВ) је највећи дозвољени ниво загађујуће материје у ваздуху, утврђен на основу научних сазнања, како би се избегле, спречиле или смањиле штетне последице по здравље људи и животну средину и која се не сме прећи када се једном достигне.

Толерантна вредност (ТВ) је гранична вредност увећана за границу толеранције. Према нивоу загађености, полазећи од прописаних граничних и толерантних вредности, а на основу резултата мерења, утврђују се следеће категорије квалитета ваздуха:

1) **прва категорија** – чист или незнатно загађен ваздух где нису прекорачене граничне вредности нивоа ни за једну загађујућу материју;

2) **друга категорија** – умерено загађен ваздух где су прекорачене граничне вредности

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабач

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

нивоа за једну или више загађујућих материја, али нису прекорачене толерантне вредности ни једне загађујуће материје;

3) трећа категорија – прекомерно загађен ваздух где су прекорачене толерантне вредности за једну или више загађујућих материја.

Табела 2. Граничне и толерантне вредности загађујућих материја у ваздуху

Загађујућа материја	Период усредњавања	ГВ	Учесталост дозвољених прекорачења ГВ	ТВ
Сумпор-диоксид SO ₂	1 сат	350 µg/m ³	Не више од 24 пута у току године	500 µg/m ³
	1 дан	125 µg/m ³	Не више од 3 пута у току год	125 µg/m ³
	Календарска година	50 µg/m ³	Није дозвољено ни једно прекорачење	50 µg/m ³
Азот-диоксид NO ₂	1 сат	150 µg/m ³	Не више од 18 пута у току године	225 µg/m ³
	1 дан	85 µg/m ³	Није дозвољено ни једно прекорачење	125 µg/m ³
	Календарска година	40 µg/m ³	Није дозвољено ни једно прекорачење	40 µg/m ³

Табела 3. Максимално дозвољене концентрације за чађ и укупне таложне материје

ЧАЂ	Период усредњавања	Максимална дозвољена вредност
	1 дан	50 µg/m ³
	Календарска година	50 µg/m ³
Укупне таложне материје (УТМ)	Један месец	450 mg/m ² /дан
	Календарска година	200 mg/m ² /дан

5. РЕЗУЛТАТИ ИСПИТИВАЊА

У току 2023. године, сакупљен је и анализиран велики број узорача сумпор-диоксида, азот-диоксида, чађи, амонијака, флуороводоника, укупних таложних метала и суспендованих честица. Резултати свих мерења у години су приказани табеларно као дневне, средње месечне, минималне и максималне вредности, С50, С98, број дана у месецу и години када су измерене вредности прелазиле ГВ, ТВ и МДВ.

Количина укупних таложних материја са анализом тешких метала (Pb, Cd, i Zn), одређивана је у месечном узорку.

Резултати испитивања Аутоматске мерне станице на локацији Ватрогасни дом су доступни на интернет страници: <http://sabac.kosava.net/>. Станица је редовно израчунавала Индекс квалитета ваздуха, а подаци о вредностима на годишњем нивоу ће могуће добити када се током године обави довољан број мерења. У 2023. години, станица је започела са радом 01.08.2023. године.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ О КОНТРОЛИ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

Табела 4. Основне и специфичне загађујуће материје

МЕСТО: ШАБАЦ ЛОКАЦИЈА: КАСАРНА ГОДИНА: 2023.					ЛОКАЦИЈА: ЗЈЗ ШАБАЦ	
Статистика/ параметри	Сумпор- диоксид SO ₂	Чађ	Амонијак NH ₃	Азот-диоксид NO ₂ 24 часа	PM10	PM2.5
Јединице	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³
Средња годишња вредност	19,9	32,9	/	12,2	37,4	27,99
Број мерења	349	351	/	349	60	73
Медијана (С50)	20,1	37,47	/	12,14		
Фреквенца високих концентрација (С98)	26,8	52,23	/	20,34		
Минимална вредност	4,9	7,6	/	2,4	9,4	7,2
Максимална вредност	52,1	72,6	/	39,5	90,4	96,4
Број дана > ГВ/24 h	0	45	/	0	11	/
ГВ	50	/	/	40	40	25
ТВ	50	/	/	40	40	25
МДВ	/	50	/	/		

Табела 5. Основне и специфичне загађујуће материје

МЕСТО: ШАБАЦ ЛОКАЦИЈА: АУТОБУСКА СТАНИЦА ГОДИНА: 2023.					
Статистика / параметри	Сумпор-диоксид SO ₂	Чађ	Амонијак NH ₃	Азот-диоксид NO ₂ 24 часа	Флуоро водоник HF
Јединице	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³
Средња годишња вредност	/	32,11	29,31	19,74	0,36
Број мерења	/	358	356	352	355
Медијана(C50)	/	37,38	27,5	19,53	0,4
Фреквенца високих концентрација (C98)	/	43,26	47,4	30,32	0,5
Минимална вредност	/	7,6	10,1	6,1	0,12
Максимална. вредност	/	74,6	67	59,6	0,96
Број дана > ГВ/24h	/	38	0	0	0
ГВ	50	/	/	40	/
ТВ	50	/	/	40	/
МДВ	/	50	/	/	/

Завод за јавно здравље – Шабац

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабац

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

Табела 6. Основне и специфичне загађујуће материје

МЕСТО: ШАБАЦ		ЛОКАЦИЈА: Бенска бара			ГОДИНА: 2023.	
Статистика / параметри	Сумпор-диоксид SO ₂	Чађ	Амонијак NH ₃	Азот-диоксид NO ₂ 24 часа	Флуоро водоник HF	
Јединице	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	
Средња годишња вредност	/	28,08	23,58	14,80	0,37	
Број мерења	/	358	356	352	356	
Медијана(C50)	/	32,83	22,3	14,07	0,30	
Фреквенца високих концентрација (C98)	/	42,96	41,4	24,08	0,60	
Минимална вредност	/	8,0	5,5	3,7	0,14	
Максимална вредност	/	63,2	63,0	43,2	1,22	
Број дана > ГВ/24h	/	23	0	0	0	
ГВ	50	/	/	40	/	
ТВ	50	/	/	40	/	
МДВ	/	50	/	/	/	

Табела 7. Анализа таложних материја и концентрације тешких метала у укупним таложним материјама на локацији Аутобуска станица

Статистика / параметри	Укупне таложне материје	Олово (Pb)	Кадмијум (Cd)	Цинк (Zn)
Јединице	mg/m ² /дан	µg/m ² / дан	µg/m ² / дан	µg/m ² / дан
Средња годишња вредност	136,8	3,11	0,09	104,9
Број мерења	10	10	10	10
Медијана(C50)	/	/	/	/
Фреквенца високих концентрација (C98)	/	/	/	/
Минимална вредност	75,9	0,68	0,02	34,1
Максимална вредност	161,9	5,53	0,19	188,5
Број месеци > МДВ/месец дана	0	/	/	/
Максимална дозвољена вредност	200	/	/	/

Табела 8. Анализа таложних материја и концентрације тешких метала у укупним таложним материјама на локацији Бенска бара

Статистика / параметри	Укупне тал. материје	Олово (Pb)	Кадмијум (Cd)	Цинк (Zn)
Јединице	mg/m ² /дан	µg/m ² / дан	µg/m ² / дан	µg/m ² / дан
Средња годишња вредност	123,62	2,59	0,13	95,88
Број мерења	10	10	10	10
Медијана(C50)	/	/	/	/
Фреквенца високих концентрација (C98)	/	/	/	/
Минимална вредност	61,9	0,64	0,03	26,7
Максимална вредност	168,0	4,83	0,28	250,2
Број месеци > МДВ/месец дана	0	/	/	/
Максимална дозвољена вредност	200	/	/	/

Завод за јавно здравље – Шабац

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабац

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

Табела 9. Анализа РМ 10 честица са тешким металима и бензо(а)пиреном на локацији Геронтолошки центар Шабац

МЕСТО: ШАБАЦ		ЛОКАЦИЈА: Геронтолошки центар			ГОДИНА: 2023.	
Статистика / параметри	РМ 10	Арсен (As)	Кадмијум (Cd)	Никл (Ni)	В(а)Р	Олово (Pb)
Јединице	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	ng/m^3	ng/m^3	ng/m^3	ng/m^3	ng/m^3
Средња годишња вредност	44,21	2,2	0,3	5,3	3,7	9,2
Број мерења	365	84	84	84	84	84
Минимална вредност	4,9	<1,0	<0,1	<3,0	0,03	<5,0
Максимална вредност	147	7,1	1,4	9,4	22,4	38,3
Број дана > ГВ/24h	87	/	/	/	/	0
ЦВ	/	6	5	20	1	/
ГВ	40	/	/	/	/	500
Прекорачење ГВ за календарску годину	ДА	/	/	/	/	НЕ
Прекорачење ЦВ за календарску годину	/	НЕ	НЕ	НЕ	ДА	/

Табела 10. Честичне материје РМ 10 на локацији Чавић

Статистика / параметри	PM10
Јединице	$\mu\text{g}/\text{m}^3$
Број мерења	153
Минимална вредност	6,9
Максимална вредност	235,8
Број дана > ГВ/24h	48

Табела 8. Честичне материје РМ 10 на локацији Бенска бара (Топлана)

Статистика / параметри	PM 10
Јединице	$\mu\text{g}/\text{m}^3$
Број мерења	153
Минимална вредност	2,0
Максимална вредност	161,8
Број дана > ГВ/24h	30

6. ЗАКЉУЧАК

На основу свих приложених резултата може се закључити:

Аутоматска мерна станица је преко одговарајућег софтвера од 01.08.2024. године, на сваки сат времена, израчунавала Индекс квалитета ваздуха и преко наменских софтвера их учинила видљивим свим грађанима.

Чађ:

Средња годишња вредност за чађ на сва три мерна места се креће у интервалу од $28.08 \mu\text{g}/\text{m}^3$ до $32.90 \mu\text{g}/\text{m}^3$ што је испод максимално дозвољене вредности за календарску годину ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Број дана са прекораченом максимално дозвољеном дневном вредношћу на мерном месту Касарна износи 45, на мерном месту Аутобуска станица 38 и на мерном месту Бенска бара 23 дана, што је знатно више него у 2022.године.

Сумпор-диоксид:

Средња годишња вредност сумпор-диоксида на мерном месту Касарна је $19.9 \mu\text{g}/\text{m}^3$ што је испод граничне вредности за календарску годину ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Према Уредби (Сл. гласник РС број 11/10, 75/10, 63/13) толерантна вредност за сумпор-диоксид једнака је граничној вредности. Није забележено ниједно прекорачење дневне граничне вредности. На мерним местима Аутобуска станица и Бенска бара није мерена концентрација сумпор-диоксида током 2023. године.

Азот диоксид:

Средња годишња вредност азот-диоксида на сва три мерна места се креће у интервалу од $12.20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ до $19.74 \mu\text{g}/\text{m}^3$ што је испод граничне вредности за календарску годину ($40 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Средње годишње вредности азот-диоксида током 2023. године су приближне средње годишњим вредностима током 2022. године. Није забележено ниједно прекорачење дневне граничне вредности ни на једном мерном месту.

Укупне таложне материје:

Средња годишња вредност је $136.8 \text{mg}/\text{m}^2/\text{дан}$ на мерном месту Аутобуска станица, а $123.62 \text{mg}/\text{m}^2/\text{дан}$ на мерном месту Бенска бара, што је ниже од максимално дозвољене вредности за календарску годину. ($200 \text{mg}/\text{m}^2/\text{дан}$). Није забележено ниједно прекорачење месечне максимално дозвољене вредности ($450 \text{mg}/\text{m}^2/\text{дан}$) на горе поменутих мерних местима.

Метали у укупним таложним материјама:

Средње годишње вредности износе: за олово $3,11 \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ на Аутобуској станици и $2,59 \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ у Бенској бари; кадмијум $0,09 \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ на Аутобуској станици и $0,13 \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ у Бенској бари; цинк $95,88 \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ у Бенској бари и $104, \mu\text{g}/\text{m}^2/\text{дан}$ на

Аутобуској станици. Законска регулатива не дефинише граничне вредности за метале . Средње годишње вредности метала у таложним материјама током 2023. године су знатно ниже у односу на претходну годину.

Амонијак:

Средња годишња вредност амонијака на два мерна места се креће у интервалу од $23,58 \mu\text{g}/\text{m}^3$ до $29,31 \mu\text{g}/\text{m}^3$, што је нешто ниже него у 2022. години. Није забележено ниједно прекорачење дневне граничне вредности ($100 \mu\text{g}/\text{m}^3$) на оба мерна места (Бенска Бара и Аутобуска станица). Правилником није дефинисана гранична вредност за календарску годину.

Флуороводоник:

Средња годишња вредност флуороводоника на мерном месту Бенска Бара износи $0,37 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а на мерном месту Аутобуска станица $0,36 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Није забележено ниједно прекорачење дневне граничне вредности ни на једном мерном месту. Правилником није дефинисана гранична вредност за календарску годину.

PM10 и PM 2.5:

Због техничких разлога вршења самог мерења, као и због веће густине насељености уговором је дефинисано да се мерења суспендованих честица врше на локацији Завод за јавно здравље.

Средња годишња вредност PM 10 износи $37,40 \mu\text{g}/\text{m}^3$, што је испод граничне вредности ($GV=40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) и толерантне вредности ($TV=40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) за календарску годину. Број прекорачења дневне граничне вредности је 11 дана, што је нешто мањи број дана са прекорачењем дневних вредности у односу на 2022. године Средња годишња вредност PM 2.5 износи $27,99 \mu\text{g}/\text{m}^3$, што је изнад граничне вредности ($GV=25 \mu\text{g}/\text{m}^3$) за календарску годину и изнад толерантне вредности ($TV=25 \mu\text{g}/\text{m}^3$) за календарску годину.

На мерном месту Геронтолошки центар Шабац вршена су свакодневна мерења суспендованих честица PM 10. Број дана са прекорачењем дневне граничне вредности је 87, а средња годишња вредност је $44,21 \mu\text{g}/\text{m}^3$, што је преко граничне вредности ($GV=40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) и толерантне вредности ($TV=40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) за календарску годину. У суспендованим честицама PM10 су одређиване и вредности тешких метала и бензо(а)пирена. Вредности тешких метала нису прекорачиле граничну, односно циљну вредност, док је вредност бензо(а)пирена прекорачила циљну вредност и износи $3,7 \text{ng}/\text{m}^3$, циљна вредност је $1 \text{ng}/\text{m}^3$. На мерним местима Чавић и Бенска Бара где се мерења спроводе од 01.08.2023. је регистровано прекорачењем дневне граничне вредности током 48 дана (Чавић) и током 30 дана (Бенска Бара).

На основу целокупних резултата, може се закључити да ваздух у Шапцу спада у **трећу категорију** – прекомерно загађен ваздух, због повећане концентрације суспендованих честица PM10 и бензо(а)пирена у суспендованим честицама PM10. Ради се о значајном прекорачењу и средње годишње вредности и броја дана у којима је прекорачена максимална дневна вредност за суспендоване честице PM10. Вредности бено(а)пирена су значајно прекорачиле циљну вредност. Поред тога, проблем представља

прекорачење концентрације чађи у зимским месецима. Посебно је значајно због тога што се ради о вишеструким узастопним прекорачењима дневних максимално дозвољених вредности.

7. ПРЕДЛОГ МЕРА

Стални развој града води повећању производних делатности, броја становника, појачаном саобраћају, масовнијој употреби сировина и горива што значи и порасту штетних материја у атмосфери. Веома важан сегмент је и информисање становништва о стању квалитета ваздуха. Предлажемо повећање видљивости података о мониторингу квалитета ваздуха. То се посебно односи на портал Шабац ЕКО. Сматрамо да индекс квалитета ваздуха и здравствене препоруке треба да буду истакнути на насловној страни интернет презентације Града Шапца, као и предузећа и установа којима је оснивач Град Шабац. Поред тога, сматрамо да локални електронски медији треба да редовно извештавају становништво о резултатима мониторинга квалитета ваздуха.

Дугорочне мере за смањење аерозагађења

- Појачање надзора над загађивачима ваздуха, у циљу примене мера за смањење емисије штетних гасова у атмосферу.
- Повећање обима праћења загађености ваздуха на подручју града, како у погледу броја мерних места, тако и у погледу врсте загађујућих материја.
- Проширење капацитета постојећих топлана и прикључење преосталих котларница у ужем градском језгру на градску топлану.
- Гасификација града и коришћење природног гаса као горива у топланама и котларницама.
- Контролисати преко надлежних инспекција и санкционисати употребу прерађеног моторног уља за огрев.
- Обзиром да загађујуће материје пореклом од издувних гасова моторних возила представљају значајан удео у загађењу ваздуха, требало би смањити оптерећеност строгог центра града великим бројем возила.
- Донети стратегију одрживог коришћења геотермалне енергије. Посебан акценат дати на спречавање честе досадашње праксе расипања подземних вода у градску канализацију.
- Стимулисати грејање на геотермалну енергију и друге видове одрживог добијања енергије.
- Повећати и озеленети слободне површине у граду и простор око најпрометнијих саобраћајница, као и изградити квалитетне бицикличке и пешачке стазе.

Краткорочне мере за смањење аерозагађења

- Контрола издувних гасова код техничког прегледа моторних возила. Посебан акценат дати на ванредним прегледима возила која се често возе по граду, а испуштају видљиви дим (аутобуси и такси).
- Редовна контрола ложишта и ефикасности сагоревања, као и едукација радника који раде у котларницама.

Завод за јавно здравље – Шабач

Јована Цвијића бр.1 15000 Шабач

Тел: 015-300-550; Факс: 015-343-606; Email: kabinet@zjz.org.rs

PIB: 100082545 Текући рачун: 840-194667-67

- Код пројектовања и изградње стамбених објеката посебну пажњу посветити термоизолацији као мери за смањење утрошка горива.
- Подстицати активности на заштити животне средине у васпитно образовним установама како би се утицало на развијање еколошке свести становништва.
- Побољшање рада комуналних служби у одржавању хигијене улица, тргова и других јавних површина.
- При транспорту, лагеровању и употреби грађевинског материјала спроводити мере заштите.
- Оптимизовати регулацију саобраћаја.

Препоручује се праћење здравствених препорука и прилагођавање активности, у односу на тренутни Индекс квалитета ваздуха, на порталу Шабач ЕКО и мобилној апликацији Чувар здравља, као и на интернет страници Завода за јавно здравље Шабач.